

تحلیل عوامل مؤثر در گرایش دانشجویان به توسعه فرهنگ نماز جماعت (مطالعه موردی دانشگاه آزاد تهران مرکز)

عیسی خداینده^{۵۹}، پرویز جباری^{۶۰}، سعید زمانی^{۶۱}

فصلنامه مدیریت فرهنگی مطهر، سال هجدهم، شماره ۵۷، تابستان ۱۴۰۰

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، تحلیل عوامل مؤثر در گرایش دانشجویان به توسعه فرهنگ نماز جماعت در دانشگاه آزاد تهران مرکز می‌باشد که عوامل مؤثر بر شرکت دانشجویان دانشگاه به نماز جماعت و ارائه راه‌حل‌های عملی به مسئولین دانشگاه و مسئولین فرهنگی جهت افزایش میزان گرایش دانشجویان به نماز بیان شده است. روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش از طریق پرسشنامه، مطالعه کتابخانه‌ای، مقالات و تحقیقات دیگر پژوهشگران، جستجو در اینترنت و سایت‌های مختلف اطلاعات مورد نیاز است. روش‌های جمع‌آوری اطلاعات شرط اساسی به شمار می‌روند و هر چه میزان روایی و پایایی بالاتر باشد، خطای اندازه‌گیری به حداقل کاهش می‌یابد. برای تعیین روایی پرسشنامه بعد از تهیه سؤالات توسط پرسشنامه محقق ساخته مورد تایید متخصصان و خبرگان در این حوزه استفاده قرار گرفت. جامعه آماری مورد پژوهش قرار گرفته، کلیه دانشجویان کارشناسی مشغول به تحصیل دانشگاه آزاد تهران مرکز است و نمونه آماری به طور تصادفی از بین دانشجویانی است که در رشته‌های مختلف دانشگاه مشغول به تحصیل می‌باشند. که برابر با ۲۹۴ نفر انتخاب شدند و از بین آنها ۱۷۴ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب گردیدند. در این پژوهش ۶ فرضیه مورد بررسی قرار گرفت که برای محاسبه ضریب قابلیت اعتماد ابزار اندازه‌گیری، شیوه‌هایی مختلفی به کار گرفته شد که از آن جمله می‌توان به اجرایی دوباره روش بازآزمایی، روش موازی (همتا)، روش تنصیف (دو نیمه کردن)، کودر ریچاردسون و آلفای کرونباخ اشاره کرد. در این تحقیق روش آلفای کرونباخ جهت تعیین قابلیت اعتماد پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: گرایش دانشجویان، توسعه فرهنگ نماز جماعت، دانشگاه آزاد، آمار SPSS

^{۵۹} عضو هیات علمی دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع). eisakho2@gmail.com

^{۶۰} عضو هیات علمی دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع).

^{۶۱} عضو هیات علمی دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع).

مقدمه

در دین اسلام نماز به عنوان ستون و زیر بنای پذیرش کلیه اعمال خیر انسان یاد شده است (یعقوبی و همکاران، ۱۳۹۲، ج ۳: ص ۱۸۷-۲۱۶).

اولین عملی که از انسان، انسان توسط خداوند مورد محاسبه و بررسی قرار می گیرد، نماز است. چنانچه صحیح و مقبول واقع شود، بقیه اعمال و عبادات نیز قبول می گردد و اگر نماز مردود شود سایر اعمال نیز رد خواهد شد (محدث نوری، ۱۴۰۸، ج ۳: ص ۲۵).

پدر و مادر با ایجاد روابط دوستانه با فرزندان، محیطی مناسب برای آنان فراهم می کنند تا ویژگی هایی که در فطرت آنها نهاده شده است، ظهور و بروز نموده و پرورش کامل یابد (ضیای، ۱۳۹۰، ص ۷۰-۴۱). این یادگیری، تقلید و همانندسازی رفتار، شامل یادگیری الگوهای رفتار دینی نیز می شود، به طوری که پسرانی که پدران دینداری دارند، الگوهای رفتار دینی او را همانند سایر رفتارها، همانندسازی می کنند (دیوبند و همکاران، ۱۳۹۰، ص ۸۷-۷۱).

امام علی (ع): درباره اهمیت نماز می فرماید: «أَوْصِيَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَ حِفْظِهَا، فَإِنَّهَا خَيْرُ الْعَمَلِ وَ هِيَ عَمُودُ دِينِكُمْ» (شما را به نماز و مراقبت از آن سفارش می کنم زیرا نماز برترین عمل و اساس دین شماست) (مجلسی، ۱۴۱۳ق، ج ۸۲: ص ۲۰۹).

نماز و اقامه آن به عنوان یکی از شاخص های عمده دینی در دین مبین اسلام بوده و دارای کارکردهای مهمی از قبیل بازدارنده بودن نماز از فحشا و منکر، عامل تزکیه و سلامت روح، کاهش ناپهنجاری های اجتماعی و ... می باشد. مسئله بسیار مهمی که امروزه در جامعه اسلامی ما مطرح است و دلسوزان نظام همواره دغدغه چگونگی توسعه فرهنگ نماز در بین قشر جوان و همچنین تحصیل کرده را داشته اند، شناخت نگرش ها و رفتارهای اعتقادی_فرهنگی از اساسی ترین نیازهای بنیادی در امر برنامه ریزی فرهنگی و پیگیری تحولات آن در آینده است و علیرغم اهمیتی که دارد، تاکنون به گونه ای منسجم و مستمر کمتر مورد توجه سازمان های پژوهشی کشور قرار گرفته است. برای اینکه بتوانیم در دنیای کنونی بر اساس یک برنامه ریزی نسبتاً دقیق و هماهنگ جامعه را در حد توان به سوی ارزش های فرهنگی متعالی و مبتنی بر فرایند توسعه پایدار سوق داده و از رهاسازی ابعاد مختلف آن در دست حوادث جلوگیری کرد، باید دانست که اولاً؛ در چه شرایطی قرار داریم، ثانیاً؛ حرکت ما از نظر عوامل و شرایط متغیر فرهنگی در چه مسیری است و ثالثاً؛ هر یک از متغیرهای فرهنگی تابع چه عواملی است. اصولاً فلسفه ی آفرینش انسان ها عبودیت پروردگار است.

خداوند در قرآن می فرماید: «وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ» (ذاریات، ۵۶). پس نماز هادی اعمال دیگر است و این توان را دارد که همه ی اعمال را در راستای خود اصلاح کند و ما اگر بتوانیم نماز را به شکل صحیح و درست اقامه نماییم در اصلاح سایر اعمال نیز قدم مهمی برداشته ایم. نماز اگر با خشوع و توجه خوانده شود یک نوع آمادگی روحی به انسان می بخشد که به کارهای پسندیده علاقمند شود و به خوبی روی آورد و از زشتی ها دوری نماید. بنابراین نماز بارزترین و مهمترین مصداق و

نقطه‌ی اوج عبادت است که از درخشندگی و برجستگی خاصی برخوردار است و برپایی آن به جماعت بسیار مهم است (زرین جوی‌الوار، ۱۳۹۶: ص ۶۰-۳۷).

از جمله فواید نماز می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

نماز برقراری ارتباط با الله و بریدن از الهه‌هاست. نماز؛ سکوی اعتلاء و عروج انسان است. نماز سکینه روح، آرامش خاطر و وقار ظاهر است. نماز بانگ برپایی تعظیم ارزش‌ها و تکریم انسان‌هاست. نماز؛ درس توحید، رمز اخلاص و راز عبودیت است. نماز؛ چشمه جوشان معرفت است. نماز؛ زبان هنری اسلام است. نماز؛ ارتباط زمینیان را با ملکوتیان برقرار می‌سازد. نماز؛ راس تمام عبادت‌هاست. نماز جنگ با شیاطین است. نماز؛ شرط قبولی اعمال است. نماز؛ کور کننده چشم شیطان است. نماز؛ پرچم اسلام است. نماز آخرین سفارش پیامبران است. نماز؛ کلید در بهشت است.

واژه «صلوة» در قرآن به چند معنا به کار رفته است.

۱- دعا، تبریک و تمجید: در سوره توبه آیه ۱۰۳ می‌فرماید: «وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ»، (هنگام گرفتن زکات بر آنها دعا کن که دعای تو مایه آرامش آنها است). در سوره احزاب آیه ۵۶ می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا»، (خدا و فرشتگان بر پیامبر درود می‌فرستند. ای کسانی که ایمان آورده‌اید، بر او درود فرستید و سلام گوید و کاملاً تسلیم او باشید).

۲- عبادت خاص نماز: «فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا»، (سوره نساء، آیه ۱۰۳). (و هنگامی که نماز را به پایان رساندید خدا را یاد کنید ایستاده و نشسته و در حالی که به پهلو خوابیده اید و هرگاه آرامش یافتید، حالت ترس زایل گشت) نماز را به پا دارید. زیرا نماز وظیفه ثابت و معینی برای مومنان است).

۳- عبادت: «وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مَكَاءً وَتَصَدِيَةً»، (آنها که مدعی بودند ما هم نماز داریم، نمازشان نزد خانه خدا چیزی جز سوت کشیدن و کف زدن نبود).

۴- رحمت خداوند: «أَوَلَيْكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ»، (آنان کسانی هستند که الطاف و رحمت خدا شامل حالشان شده و آنها هدایت یافتگان هستند).

۵- کنیسه‌های یهودیان: (و اگر خداوند بعضی از مردم را به وسیله بعضی دیگر دفع نکند، صومعه‌ها و معابد یهود و نصاری و مساجدی که نام خدا در آن بسیار برده می‌شود، ویران می‌گردد)، (۲۴: ۳-۴، Rew, et al, ۲۰۰۶، p۴۳۳).

پخش اذان جذاب در محیط‌های دانشگاهی تشریح فلسفه، آثار و اسرار نماز جماعت، ارتقاء شناخت دانشجویان از آثار نماز جماعت، فراهم سازی امکانات و شرایط کافی و مناسب از قبیل نمازخانه و ... جهت برگزاری نماز در محیط‌های دانشگاهی و توجه مسئولین به برنامه‌ریزی جهت عدم تداخل با

ساعات نماز و ناهار، با توجه به اهمیت رضایت نیروی انسانی در اثربخشی دانشگاه، انتظار می‌رود در دانشگاه اسلامی و مسجد، برای تحقق این امر مهم اقدامات لازم انجام شود. در دانشگاه اسلامی باید در جهت رضایت مدیران، اعضای هیئت علمی، کارکنان و دانشجویان، متناسب با نیازها و انتظارات هر قشر، اقدام مقتضی صورت گیرد. در مسجد نیز باید فضایی منعطف و دوستانه و مبتنی بر احترام ایجاد شود تا افرادی که وارد این محیط می‌شوند (اعم از مسئولان، امام جماعت، نمازگزاران و...) احساس رضایت کنند. به خصوص باید دقت شود در انجام امور و فعالیت‌های مسجد به گونه‌ای عمل شود که افرادی که برای اقامه نماز جماعت به مسجد مشرف می‌شوند، جذب مسجد و نماز شوند؛ نه اینکه به علت عملکرد غلط دست اندرکاران مسجد، از مسجد و اقامه نماز جماعت فاصله بگیرند (عابدی و همکاران، ۱۳۹۹: ص ۴۵-۲۳).

بیان مساله پژوهش

پرستش خداوند یکی از چیزهایی است که همه پیامبران الهی مردم را به آن دعوت می‌کردند، قرآن کریم از زبان پیامبران نقل می‌کند که به امت‌هایشان می‌گفتند: «**أَعْبُدُوا اللَّهَ**»، (خدا را پرستش کنید). بنابراین اصل عبادت و پرستش خداوند در همه شریعت‌های الهی وجود دارد، ولی شکل و کیفیت آن متفاوت بوده است. یعنی همه پیامبران از حضرت آدم تا حضرت خاتم نماز می‌خواندند، اما از چگونگی آن اطلاع دقیقی در دست نیست. خداوند متعال خطاب به حضرت موسی (ع) می‌فرماید: «**أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِي وَاقِمِ الصَّلَاةَ لَذِكْرِي**»، (من الله هستم، معبودی جز من نیست مرا بپرست و نماز را برای یاد من بر پا دار)، (سوره طه، آیه ۱۴). لذا از آیات و احادیث بر می‌آید که هیچ شریعت و دینی از نماز جدا نبوده گرچه صورت ظاهری آن تفاوت داشته است. زرتشتیان پنج نماز دارند که هنگام طلوع آفتاب ظهر، عصر، اول شب و هنگام خواب به پا می‌دارند، یهودیان دعاهایی دارند که آنها را در ساعت سه، شش و نه روز و اول و آخر شب و هنگام غذا خوردن می‌خوانند، مسیحیان نیز روز یک شنبه و برخی روز شنبه به کلیسا می‌روند و دعای دسته جمعی می‌خوانند.

فلسفه نماز

عبادت وسیله تکامل و سعادت ما است و دستور خداوند به نماز؛ نوعی لطف و رحمت و راهنمایی است که انسان‌ها را به کمال می‌رساند، آیات و روایات فلسفه و حکمت تشریح نماز را بیان کرده اند:

- ۱- یاد خدا: «**وَاقِمِ الصَّلَاةَ لَذِكْرِي**»، (نماز را بر پادار تا به یاد من باشی)، (سوره طه، آیه ۱۴).
- ۲- باز داشتن از گناه و زشتی‌ها: «**إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ**»، (همانا نماز انسان را در دنیا از زشتی‌ها و گناه باز می‌دارد)، (سوره عنکبوت، آیه ۴۵).
- ۳- پاکیزگی روح: «**أَنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ مِنْ تَزَكَّى فَإِنَّ مَا لِنَفْسِهِ وَ إِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ**»، (تو تنها کسانی را که از پروردگارشان در نهان می‌ترسند و نماز بر پا می‌دارند، هشدار می‌دهی و کسی که پاکیزگی جدید تنها برای خود پاکیزگی می‌جوید و فرجام کارها به سوی خداست)، (سوره فاطر، آیه ۱۸).

۴- یاری جستن از نماز در مسیر تکامل: «از شکیبایی و نماز یاری جوید و به راستی این کار، گران است مگر بر فروتنان» (سوره بقره، آیه ۴۵).

۵- پاک شدن از کبر و غرور، حضرت فاطمه (س) می‌فرماید: (خداوند نماز را واجب کرد تا مردم از کبر و غرور پاک شوند)، (بحار الانوار، ۱۴۱۳، ج ۶: ص ۱۰۷).

۶- رستگاری: (به راستی که مومنان رستگار شدند، کسانی که در نمازشان فروتنی می‌کنند. راه‌های جذب جوانان به نماز و آگاه کردن آنها نسبت به فلسفه، ارزش و اهمیت آن بسیار متنوع و متناسب با شرایط فردی و اجتماعی جوانان است، اما اصلی‌ترین راه‌های تعمیق گرایش آنها به مسائل معنوی و نماز را می‌توان در سه مورد بیان نمود:

۱- بالا بردن سطح آگاهی‌ها و شناخت آنها درباره نماز: این کار می‌تواند با استفاده از شیوه‌های تشویق، اهدای کتاب‌های مناسب تأیید شده و جذاب، برگزاری مسابقات، جلسات آموزشی تفریحی، اردو و ...

۲- ارائه الگوی مناسب از سوی والدین، مربیان و دوستان: این الگو می‌تواند اهمیت دادن به نماز اول وقت، حضور در مساجد و نماز جماعت، مطالعه کتاب‌هایی درباره اهمیت نماز و بازگو کردن آن باشد.

۳- مشاوره با کارشناسان دینی و تبلیغی: به ویژه در موارد خاص، مفید و در برخی مواقع لازم و ضروری است.

شیوه‌های ترویج نماز

برخی از شیوه‌های ترویج نماز در قرآن عبارتند از: (علی اکبری، ۱۳۹۹: ص ۴۳-۳۲)

- تبلیغ عملی
- تبلیغ گروهی
- پیام‌رسانی
- ترویج تشکیلاتی و سازمان یافته نماز
- با زبان روز سخن گفتن
- توجه به توانایی افراد
- ...

نماز جماعت

- اولین و بهترین نشان فضیلت نماز جماعت این است که خدای متعال در سه موضع از قرآن صریحاً به آن امر نموده است: «ای پسران بنی اسرائیل ... به آنچه فرو فرستادیم ایمان آورید و ... با رکوع کنندگان رکوع کنید» (سوره بقره آیه ۴۳-۴۰). این آیات کریمه، یهود را به قبول قرآن و اجرای برنامه‌های آن فرامی‌خواند و اشاره می‌کند به این که از مهمترین

برنامه‌های اسلام، خواندن نماز به صورت گروهی و دسته جمعی است و نماز جماعت، جزء متون اسلام است نه امری زاید و حاشیه‌ای. (محمدی، ۱۳۹۹: ص ۳۰-۲۱).

- خداوند در سوره آل عمران خطاب به مریم (س) می‌فرماید: (با رکوع کنندگان رکوع به جای آور، علمای شیعه فرمانی را که در این آیه است نسبت به نمازهای جمعه و عیدین امر وجوبی دانسته‌اند و در سایر موارد حمل بر استحباب موکد کرده‌اند، ضمناً این آیه که خطاب به حضرت مریم است، دلالت بر استحباب شرکت زنان در نماز جماعت دارد.

- در سوره اعراف آیه ۲۹ می‌فرماید: « قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ » (مسجد بگو هر آیین پروردگارم به رعایت انصاف و عدل فرمان داد و فرمود: روی‌هایتان را نزد هر مسجدی راست کنید).

- شیخ طبرسی در تفسیر آیه ۲۹ سوره اعراف در مجمع البیان می‌گوید: (به هنگام هر نماز آهنگ رفتن به مسجد کنید و این در نزد بیشتر علما، امر استحبابی به شرکت در نماز جماعت است و در نزد کمتر آنان امر وجوبی است. لذا با عنایت به اینکه معمولاً در قرآن کریم به کلیات مسائل پرداخته شده است و تبیین جزئیات به عهده پیشوایان معصوم (ع) نهاده شده است). ولی در بعضی از آیات به صراحت به اهمیت نماز جماعت اشاره شده است.

آثار نماز جماعت

بر پایی فریضه‌های دینی به صورت دسته جمعی، در زندگی فردی و اجتماعی امت مسلمان نیز آثار مثبت و فراوانی دارد که به برخی اشاره می‌شود: (بهرامی، ۱۳۹۹: ص ۱۷۰-۱۳۰).

۱- آثار معنوی

بزرگترین اثر معنوی نماز جماعت، همان پاداش‌های الهی است که گفته شد. بخاطر همین فضیلت و پاداش‌هاست که اگر تعداد نمازگزاران از ده نفر بیشتر شود، اگر تمام آسمان‌ها کاغذ و دریاها مرکب و درخت‌ها قلم شود و فرشتگان بنویسند، پاداش یک رکعت آن را نمی‌توانند، بنویسند (محمدی ری شهری، ۱۳۸۷، ج ۱: ص ۱۲۳).

۲- آثار اجتماعی

نماز جماعت، مقدمه وحدت صفوف و نزدیکی دل‌ها و تقویت کننده روح اخوت است. نماز جماعت، بهترین، بیشترین، پاک‌ترین و کم خرج‌ترین اجتماعات دنیاست و بازدید مجانی و آگاهی از مشکلات و نیازهای یکدیگر و زمینه‌ساز تعاون اجتماعی بین احاد مسلمین است.

۳- آثار سیاسی

نماز جماعت، نشان دهنده قدرت مسلمین و الفت دل‌ها و انسجام صفوف است.

۴- آثار اخلاقی و تربیتی

در نماز جماعت، افراد در یک صف قرار می‌گیرند و امتیازات موهوم صنفی، نژادی، زبانی، مالی و... کنار می‌رود، صفا، صمیمیت و نوع دوستی در دلها زنده می‌شود و مؤمنان با دیدار یکدیگر در صف عبادت، احساس دلگرمی، قدرت و امید می‌کنند.

نماز جماعت، عامل نظم و انضباط، صفت‌بندی و وقت‌شناسی است. به خاطر این همه آثار است که به نماز جماعت، آن همه توصیه شده است. حتی نابینایی وقتی از حضور پیامبر، اجازه خواست که به مسجد نیاید، حضرت فرمود: از خانه تا مسجد، ریشمانی ببندد و به کمک آن، خود را به نماز جماعت برساند.

آیین نامه ستاد اقامه نماز

اهمیت اقامه نماز در دانشگاه‌ها و ضرورت انسجام بخشی به فعالیت‌های فرهنگی در حوزه نماز و نیایش، مسئولین امر را بر آن داشت تا با استفاده از تجربیات و ظرفیت فکری موجود در مجموعه‌های مدیریت دانشگاهی به ساماندهی و تصویب قوانین و مقررات مرتبط با فریضه اقامه نماز در دانشگاه‌ها بپردازند. با تصویب هیات محترم وزیران در تاریخ ۱۳۸۴/۴/۸، ستاد عالی اقامه نماز در دانشگاه‌ها به منظور سیاست‌گذاری، نظارت، تقویت و انسجام بخشی ستادهای اقامه نماز و ترویج فرهنگ این فریضه مهم در دانشگاه‌های کشور با عضویت اعضای زیر تشکیل گردید و آیین نامه مرتبط با آن به تصویب ستاد عالی اقامه نماز در دانشگاه‌ها رسید: (تصویب هیات محترم وزیران در تاریخ ۱۳۸۴/۴/۸، ستاد عالی اقامه نماز).

- ۱- وزیر علوم، تحقیقات و فناوری
- ۲- وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
- ۳- رئیس نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها
- ۴- رئیس ستاد مرکزی اقامه نماز کشور
- ۵- رئیس دانشگاه آزاد اسلامی
- ۶- رئیس جهاد دانشگاهی
- ۷- دبیر ستاد عالی اقامه نماز دانشگاه‌ها

آیین نامه ستاد اقامه نماز دانشگاه آزاد اسلامی

به موجب این مصوبه ستاد عالی اقامه نماز در دانشگاه‌ها، مسئولیت سیاست‌گذاری و هماهنگی و نظارت بر اقامه نماز در دانشگاه‌ها و دستگاه‌های دولتی به تصویب رسید و آیین نامه ستاد توسعه و ترویج فرهنگ نماز در دانشگاه آزاد اسلامی نیز به شرح زیر تصویب شد. هدف از تشکیل ستاد؛ تقویت، توسعه و اشاعه فرهنگ نماز در مجموعه‌های تحت پوشش دانشگاه آزاد اسلامی است و وظایف این ستاد عبارتند از: (مجموعه مقررات و آیین نامه‌های ستاد عالی اقامه نماز دانشگاه‌ها).

- تهیه و تدوین دستورالعمل‌ها و سیاستگذاری اجرایی در جهت توسعه و تقویت اقامه نماز در ستاد و واحدهای دانشگاهی تحت پوشش بر اساس رهنمودها و پیام‌های مقام معظم رهبری؛
- برنامه‌ریزی در جهت فراهم کردن زمینه‌های لازم برای فعالیتهای مطالعاتی و تحقیقاتی در حوزه اقامه نماز؛
- تلاش در جهت توسعه و تجهیز مساجد و نمازخانه‌های دانشگاه‌ها و واحدهای مربوطه؛
- برنامه‌ریزی در جهت تأمین اعتبار لازم برای اجرایی نمودن سیاست‌ها و برنامه‌های اقامه نماز؛
- اهتمام به توسعه نماز جماعت؛
- نظارت بر حسن اجرای آیین نامه و دستورالعمل‌ها و ارزیابی عملکرد واحدهای تحت پوشش؛
- ارائه گزارش عملکرد موردی و سالانه به دبیرخانه ستاد عالی اقامه نماز؛

پیشینه پژوهش

- "شهناز"، (۱۳۹۸) با توجه به تاثیر نماز بر هر شخص، به خصوص در سنین جوانی و دانشجویی این پژوهش با هدف تعیین چگونگی حضور دانشجویان در نماز جماعت و تعیین عوامل موثر بر شرکت دانشجویان در نماز جماعت صورت گرفته است. روش پژوهش، مطالعه توصیفی-تحلیلی به صورت مقطعی می‌باشد. یافته‌ها: نتایج نشان داد ۸۳٫۵ درصد، دانشجویان در نماز جماعت شرکت می‌کردند. میانگین نمرات عوامل ترغیب کننده شرکت در نماز جماعت: پخش اذان ۰٫۹۰ درصد، اعتقاد به ثواب حضور در نماز جماعت ۰٫۹۳ درصد، جذابیت اذان پخش شده ۰٫۹۴ درصد و توجه والدین به مسائل دینی و شرکت آنان در نماز جماعت ۱٫۰۵ درصد بود و عوامل موثر در عدم شرکت در نمازهای جماعت: عدم آشنایی با احکام و آداب نماز جماعت ۰٫۹۵ درصد همزمانی نماز با کلاس درس ۱٫۱۲ درصد و همزمانی نماز با توزیع غذا ۱٫۰۶ درصد بود. نتیجه پژوهش این است که پخش شدن اذان در محیط‌های آموزشی بیشترین تاثیر را در حضور دانشجویان در نماز جماعت داشته است و بیشترین علت عدم شرکت دانشجویان در نماز جماعت عدم آشنایی با احکام و آداب نماز جماعت بوده است (شهناز، ۱۳۹۸: ص ۳۳-۳۴).
- "رحیمی"، (۱۳۹۸) هدف پژوهش حاضر بررسی تاثیر انواع انگیزه‌های نماز خواندن بر نحوه بازخورد افراد نسبت به نماز بود. بدین منظور تعداد ۱۱۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه شیراز با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای انتخاب شدند و پرسشنامه محقق ساخته شامل ۷۷ سوال را تکمیل کردند. نتایج نشان دادند کسانی که با انگیزه ادای تکلیف شرعی و یا کشف آرامش روانی نماز می‌خواندند در مقایسه با کسانی که برحسب عادت نماز می‌خواندند، بازخورد مثبت‌تری نسبت به نماز خواندن داشتند. همچنین کسانی که از روی عادت نماز می‌خواندند به طور معناداری نسبت به گروه دانشجویانی کمتر با احکام و مسایل نماز آشنا بودند. تفاوت بین ادارک آزمودنی‌ها از ویژگی‌های امام جماعت و بازخورد آنها نسبت به علاقه و اشتیاق اجتماعی نسبت به

احکام نماز معنا دار نبود، اما از لحاظ بازخورد پاسخ دهندگان نسبت به نماز، بین گروه‌های مختلف تفاوت‌های معناداری به دست آمد (رحیمی، ۱۳۹۸: ص ۴۴-۲۳).

- "موسوی"، (۱۳۹۹) هدف از تحقیق حاضر، بررسی رابطه بین انجام فریضه نماز و سلامت عمومی دانشجویان است. در این پژوهش «سلامت کلی جسمانی، اضطراب، عملکرد اجتماعی و افسردگی» به عنوان ملاک‌های سلامت عمومی، بررسی شده و متغیرهای رفتاری، شناختی و عاطفی (نگرش و احساس) دانشجویان نسبت به انجام فریضه نماز به عنوان متغیرهای میانجی مورد مطالعه قرار گرفته است. نمونه، شامل ۲۳۰ نفر از دانشجویان دانشگاه‌های شهر کرمان می‌باشد. این دانشجویان پرسشنامه سلامت عمومی (GHQ) و پرسشنامه محقق ساخته نماز را تکمیل کرده‌اند. یافته‌های حاصل از این مطالعه نشان می‌دهد که بین نمرات دانشجویانی که مقید به انجام فریضه نماز هستند و دانشجویانی که مقید نیستند در مقیاس‌های پرسشنامه سلامت عمومی (بجز اختلال در عملکرد اجتماعی) تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین یافته‌های این مطالعه، نشان می‌دهد که بین علایم جسمانی و اضطراب و بیخوابی از یک طرف و بُعد رفتاری انجام فریضه نماز، همبستگی معناداری وجود دارد. همین طور نتایج این تحقیق حاکی از همبستگی معناداری بین افسردگی و ابعاد شناختی، احساسی و رفتاری فریضه نماز است $p < 0.01$ همچنین بین دانشجویان پسر و دختر در مقیاس افسردگی و نیز در ابعاد سه گانه فریضه نماز، تفاوت معناداری مشاهده می‌شود (موسوی، ۱۳۹۹: ص ۶۷-۵۵).

- "رحیمی"، (۱۳۹۶) هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر انواع انگیزه‌های نماز خواندن دانشجویان بر نحوه بازخورد افراد نسبت به نماز بود. بدین منظور تعداد ۱۱۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه شیراز با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای انتخاب شدند و پرسشنامه محقق ساخته شامل ۷۷ سؤال را تکمیل کردند. نتایج نشان دادند کسانی که با انگیزه ادای تکلیف شرعی و یا کشف آرامش روانی نماز می‌خواندند در مقایسه با کسانی که برحسب عادت نماز می‌خواندند بازخورد مثبت‌تری نسبت به نماز خواندن داشتند. همچنین کسانی که از روی عادت نماز می‌خواندند به طور معناداری نسبت به گروه‌های دیگر کمتر با احکام و مسایل نماز آشنا بودند. تفاوت بین ادارک آزمودنی‌ها از ویژگی‌های امام جماعت و بازخورد آنها نسبت به علاقه و اشتیاق اجتماعی نسبت به احکام نماز معنادار نبود، اما از لحاظ بازخورد پاسخ‌دهندگان نسبت به نماز بین گروه‌های مختلف تفاوت‌های معناداری به دست آمد (رحیمی، ۱۳۹۶: ص ۷۷-۵۶).

روش پژوهش

روش‌های پژوهش در واقع ابزارهایی برای رسیدن به واقعیت و کشف حقایق هستند. شناخت روش‌های پژوهشی و آگاهی از دقیق بودن آنها در علوم اجتماعی و رفتاری از حساسیت بیشتری برخوردار است. زیرا این علوم بیش از هر علم دیگری در فراز و نشیب‌های روش‌های غیر علمی سرگردان بوده است. اهداف اصلی این پژوهش در بررسی عوامل مؤثر در گرایش دانشجویان دانشگاه آزاد به نماز

است. بنابراین سعی شده است بر مبنای یک روش علمی، هدف تحقیق تعقیب شود. روش علمی مستلزم طی مراحل مشخصی است که در این پژوهش به منظور بررسی عوامل موثر در گرایش دانشجویان دانشگاه آزاد به نماز به شرح زیر انجام شده است: طرح مساله پژوهش، صورتبندی فرضیه‌های پژوهش، گردآوری اطلاعات مورد نیاز پژوهش، طبقه‌بندی، نام‌گذاری، تشخیص متغیرهای پژوهش، تجزیه و تحلیل اطلاعات و تشخیص روابط موجود، بررسی و تعیین اعتبار فرضیه‌های پژوهش، گزارش نتایج آزمون فرضیه‌ها.

روش گردآوری داده‌ها در این پژوهش؛ از طریق پژوهش میدانی، پرسشنامه محقق ساخته، مطالعات کتابخانه‌ای که مبتنی بر جمع‌آوری داده‌ها از مطالعه کتاب‌ها، مقالات، تحقیقات دیگر پژوهشگران و جستجو در اینترنت است.

ضرورت و اهمیت پژوهش

- با توجه به تأثیر رفتار دوستان در گرایش دانشجویان، آگاهی بخشیدن به اساتید، مسئولین و دست‌اندرکاران در مورد هدایت غیر مستقیم دانشجویان برای انتخاب دوستان؛
- ترغیب افراد مهم و برجسته فرهنگی و دانشگاهی جهت شرکت در نماز جماعت؛
- آگاهی بخشیدن به ائمه جماعت مساجد در مورد شناخت نیازها، علائق و ویژگی‌های دانشجویان؛
- ارتباط صمیمی امام جماعت با دانشجویان و ایجاد رفاقت بین آنها؛
- حضور مستمر مسئولین و استادان در نمازهای جماعت؛
- تشکیل جلسات تخصصی و هم‌اندیشی در رابطه با نماز و برگزاری همایش‌های مرتبط؛
- عدم استفاده از برخوردهای انضباطی و تند؛
- انتخاب و استفاده از امامان جماعت با ویژگی‌هایی از قبیل توانایی علمی، نظم و آراستگی ظاهری، بیان ساده و شیوا، ابتکار عمل و خلاقیت، دوستی با جوانان، احترام و تواضع به جوانان؛
- توجه به آراستگی، نظافت و بهداشت مساجد و همچنین رعایت عوامل فیزیکی از قبیل صوت، نور و سیستم گرمایشی و سرمایشی؛
- اهتمام جدی در پاسخگویی به نیازها و پرسش‌های جوانان (دانشجویان)؛
- آگاه نمودن دانشجویان به فلسفه نماز و آفات ترک آن از طریق برگزاری کلاس‌های آموزشی؛
- پرهیز از عوام فریبی مسئولین، استادان و سایر دست‌اندرکاران؛
- دقت در تعیین و رعایت وقت نماز و تناسب آن با سایر فعالیت‌ها.
- برنامه‌های درسی به گونه‌ای برنامه‌ریزی شود که تداخلی با زمان نماز نداشته باشد. استفاده از تبلیغات و بروشورهای مناسب و جذاب برای

بیان فضایل

$$\alpha = \frac{K}{k-1} \left(1 - \frac{\sum_{i=1}^k s_{2i}}{s_{2t}} \right)$$

نماز؛

که در آن:

K = تعداد گویه‌ها یا سوالات یک شاخص

S^2_i = واریانس نمرات مربوط به گویه‌ها شماره i ام

S^2_i = واریانس نمرات هر پاسخگو (واریانس کل شاخص)

در این تحقیق پرسشنامه‌های جمع‌آوری شده از طریق رایانه و با استفاده از نرم افزار SPSS نسبت به آزمون و عدد ۹۲٪ درصد بدست آمد. لذا با توجه به عدد فوق می‌توان گفت که پرسشنامه از اعتبار کافی برخوردار می‌باشد.

یافته های پژوهش

روش جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش مبتنی بر پرسشنامه است که با توجه به داده‌ها جمع‌آوری شده، از نمونه آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است تا زمینه تحلیل داده‌ها و برقراری ارتباط بین متغیرها به منظور آزمون فرضیه‌های تحقیق فراهم شود. داده‌های تحقیق شامل تعداد ۱۷۴ نفر، پرسشنامه در قالب ۳۳ سؤال طراحی و جمع‌آوری شده است. این داده‌ها به کمک نرم افزارهای آماری SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. برای آزمون فرضیه‌ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده و خطای نوع اول یعنی آلفا برابر ۰/۵ درصد در نظر گرفته شده است. در این بخش ویژگی‌های عمومی پاسخ‌دهندگان و کمیت‌های آماری به تفکیک جنسیت، مقطع تحصیلی و رشته تحصیلی مورد تحلیل قرار گرفته است.

فرضیه‌های پژوهش

در این پژوهش به منظور بررسی و عوامل موثر در گرایش دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی به نماز ۶ فرضیه به شرح زیر تدوین و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است:

فرضیه اول: بین وضعیت اعتقادی دوستان در گرایش دانشجویان به نماز رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین تشکیل به موقع نماز جماعت و اطلاع‌رسانی در رابطه با آن و شرکت دانشجویان در نماز جماعت رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم: بین حضور افراد برجسته در نماز جماعت مسجد دانشگاه و شرکت دانشجویان در نماز جماعت رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه چهارم: بین جنسیت دانشجویان در گرایش دانشجویان به نماز رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه پنجم: بین تشکیل جلسات و همایش‌های مذهبی از سوی دانشگاه گرایش به نماز رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه ششم: بین اجباری نبودن نماز و گرایش به نماز رابطه معناداری وجود دارد.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری مورد پژوهش کلیه مراجعین و دانشجویان مشغول به تحصیل و فارغ التحصیلان دانشگاه آزاد اسلامی است و نمونه آماری به طور تصادفی در بین دانشجویان در رشته‌های مختلف دانشگاه که مشغول به تحصیل می‌باشند، تعداد ۱۷۴ نفر انتخاب شده است.

روایی و پایایی تحقیق

اعتبار و روایی از شرایطی هستند که برای مفید و مؤثر بودن روش‌های جمع‌آوری اطلاعات، شرط اساسی به شمار می‌روند و هر چه میزان روایی و پایایی بالاتر باشد خطای اندازه‌گیری به حداقل کاهش می‌یابد. برای تعیین روایی این پژوهش، پرسشنامه‌های متعدد پژوهشگران در این زمینه مطالعه گردید و در نتیجه پرسشنامه محقق ساخته‌ای مبتنی بر نظرات خبرگان و متخصصان در این حوزه، جهت غنا بخشی هرچه بیشتر پژوهش تهیه گردید و مورد تایید آنها گرفت.

آمار توصیفی

تجزیه و تحلیل داده‌ها بر حسب نوع جنسیت

نمودار فراوانی برای دانشجویانی که پرسشنامه را تکمیل نموده‌اند، نشان می‌دهد؛ جدول شماره ۱ توزیع جنسیت پاسخ دهندگان ۶۹٪ درصد یعنی ۱۲۰ نفر از پاسخ دهندگان مذکر، ۲۷/۶٪ درصد یعنی ۴۸ نفر آنها دارای جنسیت مؤنث می‌باشند و تعداد ۶ نفر هم به این گزینه پاسخی نداده‌اند. در جدول شماره ۱ توزیع جنسیت پاسخ دهندگان مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول ۱ توزیع جنسیت پاسخ دهندگان

ردیف	جنسیت	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۱	مذکر	۱۲۰	۶۹	۷۱/۴
۲	مؤنث	۴۸	۲۷/۶	۱۰۰
۳	جمع	۱۶۸	۹۶/۶	-----
۴	بدون پاسخ	۶	۳/۴	-----
۵	جمع کل	۱۷۴	۱۰۰	-----

تجزیه و تحلیل داده بر حسب سنوات تحصیلی

اطلاعات استخراج شده از داده‌های آماری و پرسشنامه‌ها نشان دهنده این است که ۱۰/۹ درصد، یعنی ۱۹ نفر آنها دانشجویان سال اول ۲۲/۴ درصد، یعنی ۳۹ نفر دانشجویان سال دوم، ۳۱٪ درصد، یعنی ۵۴ نفر دانشجویان سال سوم و ۲۷٪ درصد، یعنی ۴۷ نفر از آنها دانشجویان سال چهارم بوده‌اند و تعداد ۱۵ نفر نیز به این گزینه‌ها پاسخی نداده‌اند. جدول شماره ۲ توزیع سنوات تحصیلی پاسخ دهندگان را نشان می‌دهد.

جدول ۲ توزیع سنوات تحصیلی پاسخ دهندگان

ردیف	سنوات تحصیلی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۱	سال اول	۱۹	۱۰/۹	۱۱/۹
۲	سال دوم	۳۹	۲۲/۴	۳۶/۵
۳	سال سوم	۵۴	۳۱	۳۶/۴

۷۰/۴	۲۷	۴۷	سال چهارم	۴
۱۰۰	۹۱/۴	۱۵۹	جمع	۵
-----	۸/۶	۱۵	بدون پاسخ	۶
-----	۱۰۰	۱۷۴	جمع کل	۷

تجزیه و تحلیل داده بر حسب رشته های تحصیلی پیشنهادی تحقیق

با توجه به تنوع رشته‌های تحصیلی در دانشگاه آزاد و وجود رشته‌های متنوع اعم از رشته های علوم مختلف با فراوانی ۱ نفر معادل ۶٪ درصد؛ رشته ادبیات، ۲۹ نفر معادل ۱۷/۸٪ درصد؛ رشته معماری، ۱۴ نفر معادل ۸٪ درصد؛ رشته مهندسی صنایع، ۲۱ نفر معادل ۱۰/۹ درصد؛ مهندسی برق، ۱۵ نفر معادل ۶/۹ درصد؛ مهندسی کامپیوتر، ۲۵ نفر معادل ۱۶/۱ درصد؛ مهندسی مکانیک، ۵ نفر معادل ۲/۹ درصد؛ رشته باستان شناسی، ۵ نفر معادل ۲/۹ درصد؛ رشته پرستاری، ۱ نفر معادل ۰/۶ درصد؛ رشته تربیت بدنی، ۷ نفر معادل ۱/۱ درصد؛ رشته مشاوره، ۷ نفر معادل ۴٪ درصد؛ رشته مدیریت بازرگانی، ۸ نفر معادل ۴/۶٪ درصد؛ رشته مدیریت بانکی، ۱ نفر معادل ۰/۶ درصد؛ رشته مترجمی، ۸ نفر معادل ۴/۶ درصد؛ رشته کشاورزی، ۳ نفر معادل ۱/۷ درصد؛ رشته حسابداری، ۴ نفر معادل ۲/۳ درصد؛ رشته مدیریت صنعتی، ۱ نفر معادل ۰/۶ درصد؛ رشته روانشناسی، ۲ نفر معادل ۱/۱ درصد؛ رشته آموزش ابتدایی، ۲ نفر معادل ۱/۱ درصد؛ رشته مدیریت بیمه و ۱ نفر معادل ۰/۶ درصد؛ رشته تاریخ بوده است و ما بقی نفرات ۱۷ نفر معادل ۹/۸ درصد نیز به گزینه‌ها پاسخی ارائه نداده‌اند. در جدول شماره ۳ توزیع رشته‌های تحصیلی پاسخ دهندگان را نشان می‌دهد.

جدول ۳ توزیع رشته های تحصیلی پاسخ دهندگان

ردیف	رشته تحصیلی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۱	ادبیات	۱	۰/۶	۰/۶۰
۲	معماری	۲۹	۱۷/۸	۲۴/۴
۳	مهندسی صنایع	۱۴	۸	۲۹/۳
۴	مهندسی برق	۲۱	۱۰/۹	۴۱/۴
۵	مهندسی کامپیوتر	۱۵	۶/۹	۴۹
۶	مهندسی مکانیک	۲۵	۱۶/۱	۶۶/۹
۷	باستان شناسی	۵	۲/۹	۷۰/۸
۸	پرستاری	۵	۲/۹	۷۳/۲
۹	تربیت بدنی	۱	۰/۶	۷۳/۹
۱۰	مشاوره	۲	۱/۱	۷۵/۲
۱۱	مدیریت بازرگانی	۷	۲/۳	۷۹/۶
۱۲	مدیریت بانکی	۸	۴/۶	۸۴/۴
۱۳	مترجمی	۱	۰/۶	۸۵/۴
۱۴	کشاورزی	۸	۴/۶	۹۰/۴
۱۵	حسابداری	۳	۱/۷	۹۲/۴
۱۶	مدیریت صنعتی	۴	۲/۳	۹۴/۹

۹۵/۵	۰/۶	۱	روانشناسی	۱۷
۹۶/۸	۱/۱	۲	آموزش ابتدایی	۱۸
۹۸/۱	۱/۱	۲	مامایی	۱۹
۹۹/۴	۱/۱	۲	مدیریت بیمه	۲۰
۱۰۰	۰/۶	۱	تاریخ	۲۱
-----	۹۰/۲	۱۵۷	جمع	۲۲
-----	۹/۸	۱۷	بدون پاسخ	۲۳
-----	۱۰۰	۱۷۴	جمع کل	۲۴

تحلیل و آزمون فرضیات پژوهش

یک فرضیه علمی، یک فرض آزمون‌پذیری است که به دلیل صادق بودن در مورد برخی از واقعیات برای هدایت، بررسی و تحقیق به طور موثر پذیرفته می‌شود. هر پژوهشی مبتنی بر یک سری فرضیه کلی درخصوص روابط احتمالی بین پدیده‌ها و متغیرهای پژوهش بوده و هر تحقیق بنا به منابع متعدد، پاسخ‌هایی در رابطه با کیفیت ارتباط متغیرها با یکدیگر ارائه می‌دهد. این پاسخ‌ها که در واقع همان فرضیه‌های پژوهشی می‌باشند که شامل گزاره‌هایی در مورد پارامتر نمونه آماری هستند به گونه‌ای که آزمون آنها به وسیله آمار نمونه‌ای امکان پذیر است. در پژوهش حاضر به قرار ذیل تحلیل و آزمون فرضیات پژوهش انجام می‌شود:

فرضیه اول

بین وضعیت اعتقادی دوستان در گرایش دانشجویان به نماز رابطه وجود دارد.

H^0 : بین وضعیت اعتقادی دوستان در گرایش دانشجویان به نماز رابطه وجود ندارد.

H^1 : بین وضعیت اعتقادی دوستان در گرایش دانشجویان به نماز رابطه وجود دارد.

جدول ۴ ماتریس همبستگی وضعیت اعتقادی دوستان در گرایش دانشجویان به نماز

	وضعیت اعتقادی دوستان	گرایش دانشجویان به نماز
Pearson Correlation	۰/۶۲۴	۱
Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	
N	۱۷۱	۱۷۳
Pearson Correlation	۰/۶۲۴	۱
Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	
N	۱۷۲	۱۷۱

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ماتریس همبستگی، می‌توان گفت که با اطمینان ۰/۹۹ درصد و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ بین اعتقادی دوستان و گرایش دانشجویان به نماز رابطه معناداری وجود دارد. از طرفی مقدار این رابطه برابر با ۰/۶۲۴ است و در حد بالایی می‌باشد. با بر این فرض H^0 رد و فرض H^1 مورد تایید قرار می‌گیرد.

فرضیه دوم

بین تشکیل به موقع نماز جماعت و اطلاع رسانی در رابطه با آن و شرکت دانشجویان در نماز رابطه وجود دارد.

H^0 : بین تشکیل به موقع نماز جماعت و اطلاع رسانی در رابطه با آن و شرکت دانشجویان در نماز رابطه وجود ندارد.

H^1 : بین تشکیل به موقع نماز جماعت و اطلاع رسانی در رابطه با آن و شرکت دانشجویان در نماز رابطه وجود دارد

جدول ۵ ماتریس همبستگی تشکیل به موقع نماز و اطلاع رسانی

	تشکیل به موقع نماز جماعت و اطلاع رسانی	گرایش دانشجویان به نماز
Pearson Correlation	۰/۵۷۹	۱
Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	
N	۱۶۴	۱۷۳
Pearson Correlation	۰/۵۷۹	۱
Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	
N	۱۶۴	۱۶۵

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ماتریس همبستگی، می‌توان گفت که با اطمینان ۰/۹۹ درصد و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ بین تشکیل به موقع نماز جماعت و اطلاع رسانی با آن و شرکت دانشجویان در نماز رابطه معناداری وجود دارد. از طرفی این رابطه که برابر با ۰/۵۷۹ درصد است. به طور مستقیم مثبت، و در حد متوسط می‌باشد. بدین معنی که تشکیل به موقع نماز جماعت و اطلاع رسانی میزان گرایش به نماز را در دانشجویان افزایش می‌دهد. پس فرض H^0 رد و فرض H^1 مورد تایید قرار می‌گیرد.

فرضیه سوم

بین حضور افراد برجسته در نماز جماعت مسجد دانشگاه و شرکت دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد.

H^0 : بین حضور افراد برجسته در نماز جماعت مسجد دانشگاه و شرکت دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود ندارد.

H^1 : بین حضور افراد برجسته در نماز جماعت مسجد دانشگاه و شرکت دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد.

جدول ۶ ماتریس همبستگی حضور افراد برجسته در نماز جماعت و گرایش دانشجویان به نماز

گرایش دانشجویان به نماز	Pearson Correlation	۱	حضور افراد برجسته در نماز جماعت
	Sig. (2-tailed)	۰/۴۸۱	
	N	۱۷۳	۱۶۸
حضور افراد برجسته در نماز جماعت	Pearson Correlation	۰/۴۸۱	۱
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	
	N	۱۶۸	۱۶۹

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ماتریس همبستگی، می‌توان گفت که با اطمینان ۰/۹۹ درصد و سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۱ بین حضور افراد برجسته در نماز جماعت مسجد دانشگاه و شرکت دانشجویان در نماز رابطه معناداری وجود دارد. از طرفی این رابطه که برابر با ۰/۴۸۱ درصد است. به طور مستقیم مثبت، و در حد ضعیف می‌باشد. بدین معنی که حضور افراد برجسته در مسجد دانشگاه، میزان گرایش به نماز را در دانشجویان افزایش خواهد داد. پس فرض H_0 رد و فرض H_1 مورد تایید قرار می‌گیرد.

فرضیه چهارم

بین جنسیت دانشجویان و شرکت آنها در نماز جماعت رابطه وجود دارد.

H_0 : بین جنسیت دانشجویان و شرکت آنها در نماز جماعت رابطه وجود ندارد.

H_1 : بین جنسیت دانشجویان و شرکت آنها در نماز جماعت رابطه وجود دارد.

برای تأیید یا رد این فرضیه از آزمون t دو نمونه‌ای استفاده می‌شود. آزمون t با دو نمونه دارای دو حالت مستقل و همبسته است، که هر دو از پر کاربردترین آزمون‌های آماری پارامتری در تحقیقات مدیریت، علوم طبیعی، علوم تربیتی و روانشناسی می‌باشند.

در این پژوهش از آزمون t با دو نمونه مستقل، میانگین دو گروه از پاسخگویان را با یکدیگر مقایسه می‌کند. از این آزمون برای محاسبه فاصله اطمینان و یا آزمون فرضیه تفاوت میانگین دو جمعیت در زمان نامشخص بودن انحراف استاندارد و استقلال نمونه‌ها از یکدیگر استفاده می‌شود. چنانچه سطح معنی‌داری آزمون از ۰/۰۵ درصد بزرگ‌تر باشد. در این صورت از نتایج ردیف اول استفاده می‌شود. که فرض برابری واریانس دو گروه را می‌پذیرد. اما چنانچه سطح معناداری این آزمون از ۰/۰۵ درصد کوچک‌تر باشد، در این صورت از نتایج ردیف دوم استفاده می‌شود، که فرض بر عدم برابری واریانس‌ها برای دو گروه را می‌پذیرد. در این آزمون با توجه به اینکه سطح خطا ۰/۰۲۰ درصد و معنی‌داری آزمون ۵/۵۲۹ درصد می‌باشد، لذا از ردیف دوم استفاده می‌شود. در ردیف دوم نیز ملاحظه می‌شود که حد بالا و پایین بین ۱۱۲۷۳- و ۴۸۸۷۸+ درصد را در بر می‌گیرد، با ۹۵٪ درصد اطمینان مطمئن هستیم که تفاوت

میانگین برای جامعه بین ۱۱- و ۴۹/۰ درصد قرار دارد. باید توجه داشت که صفر در این محدوده قرار داشته، لذا این تفاوت معنی دار نیست. همچنین با ملاحظه به میانگین دو نمونه نیز مشاهده می شود که میانگین نمونه مردان عدد ۳/۵۶۳۰ درصد و میانگین نمونه زنان ۳/۳۷۵۰ درصد می باشد که تفاوت فاحشی با همدیگر ندارند.

جدول ۷ ماتریس همبستگی جنسیت دانشجویان و شرکت آنها در نماز جماعت

Std. Error Mean	Std. Deviation	Mean	N	SEX						
۰/۰۹۷۴۲	۱/۰۶۲۷۶	۳/۵۶۳۰	۱۱۹	مذکر	نماز خوانی					
۰/۱۱۶۴۳	۰/۸۰۶۶۷	۳/۳۷۵	۴۸	مونث						
t-test for Equality of Means				Levene's Test for Equality of Variances						
95% Confidence Interval of the Difference		Std. Error Difference	Mean Difference	Sig. (2-tailed)	df	t	Sig.	F		
Upper	Lower									
۵۲۴۴ ۶/	۱۴۸۴ ۳/	۰/۰	۱۸۸۰ ۱۸۸۰	۰	۱۵۵	۱۱۳	۰/۲۰	۵/۵۲۹	Equa 1 varia	Equa 1 varia
۴۸۸۷ ۸/	۱۱۲۷ ۳/	۰/۰	۱۵۱۸ ۰/	۰	۱۶۶۰ ۱۱۳	۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰		

فرضیه پنجم

بین تشکیل جلسات و همایش های مذهبی از سوی دانشگاه در گرایش دانشجویان به نماز رابطه وجود دارد.

H^۰: بین تشکیل جلسات و همایش های مذهبی از سوی دانشگاه و شرکت دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود ندارد.

H^۱: بین تشکیل جلسات و همایش های مذهبی از سوی دانشگاه و شرکت دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد.

جدول ۸ ماتریس همبستگی تشکیل جلسات و همایش های مذهبی و گرایش دانشجویان به نماز

		گرایش دانشجویان به نماز	تشکیل جلسات و همایش‌های مذهبی
گرایش دانشجویان به نماز	Pearson Correlation	۱	۰/۶۴۷
	Sig. (2-tailed)		۰/۰۰۰
	N	۱۷۳	۱۵۶
تشکیل جلسات و همایش‌های مذهبی	Pearson Correlation	۰/۶۴۷	۱
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	
	N	۱۵۶	۱۵۷

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ماتریس همبستگی، می‌توان گفت که با اطمینان ۰/۹۹ درصد و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ درصد بین تشکیل جلسات و همایش‌های مذهبی از سوی دانشگاه و شرکت دانشجویان در نماز رابطه وجود دارد. از طرفی مقدار این رابطه که برابر با ۰/۶۴۷ درصد است، به طور مستقیم مثبت و در حد تقریباً قوی‌تر می‌باشد. بدین معنی که تشکیل جلسات و همایش‌های مذهبی از سوی دانشگاه، میزان گرایش به نماز را در دانشجویان افزایش خواهد داد. پس فرض H^0 رد و فرض H^1 مورد تایید قرار می‌گیرد.

فرضیه ششم:

بین اجباری نبودن نماز و گرایش به نماز رابطه معناداری وجود دارد.

H^0 : بین اجباری نبودن نماز و گرایش دانشجویان به نماز جماعت رابطه وجود ندارد.

H^1 : بین اجباری نبودن نماز و گرایش دانشجویان به نماز جماعت رابطه وجود دارد.

این فرضیه نشان می‌دهد که با توجه به آمار ماتریس همبستگی اجباری نبودن نماز و گرایش دانشجویان به نماز رابطه وجود دارد که در جدول شماره ۹ به بررسی آن پرداخته شده است.

جدول ۹ ماتریس همبستگی اجباری نبودن نماز و گرایش دانشجویان به نماز

		گرایش دانشجویان به نماز	وجود فضاهای مناسب
گرایش دانشجویان به نماز	Pearson Correlation	۱	۰/۲۵۵
	Sig. (2-tailed)		۰/۰۰۱
	N	۱۷۳	۱۶۱
وجود فضاهای مناسب	Pearson Correlation	۰/۲۵۵	۱
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۱	
	N	۱۶۱	۱۶۲

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ماتریس همبستگی، می‌توان گفت که با اطمینان ۰/۹۹ درصد و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ درصد بین وجود فضاهای مناسب در رابطه با نمازخانه و شرکت دانشجویان

در نماز رابطه وجود دارد. از طرفی مقدار این رابطه که برابر با ۰/۲۵۵ درصد است. به طور مستقیم مثبت، و در حد تقریباً ضعیفی می‌باشد. بدین معنی که وجود فضاهای مناسب در رابطه با نمازخانه، میزان گرایش به نماز را در دانشجویان افزایش خواهد. بنابراین فرض H^+ رد و فرض H^1 مورد تایید قرار می‌گیرد.

نتیجه گیری

با عنایت به بررسی و تجزیه و تحلیل داده‌ها و انجام آزمون‌ها نتایج زیر حاصل شد:

- ۱- نتایج آزمون فرضیه اول نشان داد که رابطه منطقی بین وضعیت اعتقادی دوستان درگرایش دانشجویان وجود دارد و با توجه به سطح معنی‌داری ۰/۶۲۴ درصد ملاحظه شد. این ارتباط مستقیم بوده و در سطح نسبتاً بالایی می‌باشد. لذا می‌شود نتیجه گرفت که دوستان تأثیر بسیار زیادی در گرایش یا عدم گرایش دانشجویان به این فریضه می‌توانند داشته باشند و با توجه به سطح معناداری بالا می‌توان نتیجه گرفت که این عامل نسبت به سایر عوامل تأثیر گذار از اهمیت بالایی برخوردار است.
- ۲- نتایج آزمون فرضیه دوم نشان داد که رابطه منطقی تشکیل به موقع نماز جماعت و اطلاع-رسانی در رابطه با آن و شرکت دانشجویان در نماز جماعت وجود دارد. هر چقدر اطلاع‌رسانی بهتر و درست باشد از طرفی این رابطه که برابر با ۰/۵۷۹ درصد است. به طور مستقیم مثبت، و در حد متوسط می‌باشد. بر بررسی عوامل مؤثر در گرایش دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی به نماز، نحوه پخش اذان، استفاده از امام جماعت وقت شناس، منظم و مقید به حضور به موقع در نماز، می‌تواند دانشجویان را به نماز جماعت سوق دهد.
- ۳- نتایج آزمون فرضیه سوم نشان داد که بین دعوت از افراد برجسته و حضور آنها در نماز جماعت به عنوان امام جماعت، حضور اساتید و مسئولین دانشگاه در نماز جماعت، تشویق دانشجویان توسط اساتید و مسئولین دانشگاه و نشست‌های صمیمی‌تر مسئولین با دانشجویان قبل از نماز جماعت در گرایش دانشجویان به نماز جماعت تأثیر دارد و هر چقدر این عوامل افزایش یابد در نتیجه باعث افزایش گرایش دانشجویان به نماز جماعت می‌شود.
- ۴- نتایج آزمون فرضیه چهارم نشان داد که بین جنسیت دانشجویان در گرایش آنها به نماز جماعت رابطه معناداری وجود ندارد. اگر چه میانگین نمرات افراد مذکر نسبت به افراد مؤنث بیشتر است، ولی این تفاوت آن قدر نیست که بتواند ارتباط معنی‌داری را در این رابطه نشان دهد.
- ۵- نتایج آزمون فرضیه پنجم نشان داد بین برگزاری جلسات و همایش‌های مذهبی، آگاه‌سازی دانشجویان به آفات ترک نماز جماعت، تقویت رابطه بین دانشجو و روحانیت، معرفی الگوهای بسیار خوب درون سازمانی، تشکیل مراسم مذهبی در ایام سوگواری و سخنرانی‌های مرتبط و بیان آثار نماز جماعت در حل مشکلات دانشجویان رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۶- نتایج آزمون فرضیه ششم نشان داد بین اجباری نبودن نماز و گرایش دانشجویان به نماز رابطه وجود دارد.

منابع

- بهرامی، اشرف، (۱۳۹۹)، « بررسی عوامل مدرس‌های تمایل دانش آموزان نسبت به اقامه نماز جماعت در مقطع راهنمایی و دبیرستان، دانشکده مدیریت و برنامه ریزی » (پایان نامه)، صص ۱۷۰-۱۳۰
- تصویب هیات محترم وزیران در تاریخ ۱۳۸۴/۴/۸، ستاد عالی اقامه نماز
- دیوبند، فائزه و پارسامهر، مهربان، (۱۳۹۰)، « بررسی رابطه بین میزان دینداری والدین با خشونت میان فردی فرزندان پسر دبیرستانی»، روانشناسی دین، شماره ۴، صص ۸۷-۷۱
- رحیمی، چنگیز، (۱۳۹۶)، «انگیزه‌های نماز خواندن و بازخورد دانشجویان نسبت به نماز» فصلنامه علمی پژوهشی روانشناسی تحولی، شماره ۲۳، صص ۷۷-۵۶
- رحیمی، چنگیز، (۱۳۹۸)، «انگیزه های نماز خواندن و بازخورد دانشجویان نسبت به نماز»، فصلنامه روانشناسی تحولی، روانشناسان ایرانی، دوره ۹، شماره ۶، صص ۴۴-۲۳
- زرین جوی الوار، مریم، فیاض، ایراندخت، (۱۳۹۶)، « بررسی رابطه بین روش‌های تربیتی مادران با مسئولیت-پذیری دانش آموزان، فصلنامه علمی پژوهشی مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی، صص ۶۰-۳۷
- شهناز مجاهد، شهناز، (۱۳۹۸)، «بررسی حضور و عوامل مؤثر بر شرکت دانشجویان در نماز جماعت در دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد»، فصلنامه فرهنگ، سال چهارم، شماره سوم، صص ۴۳-۳۴
- ضیایی، زهرا و ضیایی، خدیجه، (۱۳۹۰)، « تأثیر روابط سالم والدین بر تربیت دینی فرزندان»، نشر طهورا، شماره ۳۴، صص ۷۰-۴۱
- عابدی جعفری، حسن و محمدصابر جعفری و نسیم سادات، شبیری، (۱۳۹۹)، «طراحی مدل مطلوب کارکرد و مدیریت مساجد به عنوان یک سازمان داوطلبانه مذهبی»، مجله دانشکده علوم انسانی، سال چهاردهم، شماره ۶۰، صص ۴۵-۲۳
- علی اکبری، رضا، (۱۳۹۹)، « بررسی نگرش کارکنان وزارت کار و امور اجتماعی نسبت به در نماز جماعت» نشر آستان، شماره ۳، صص ۴۳-۳۲
- قرآن کریم
- مجلسی، (۱۴۱۳)، بحار الانوار، مؤسسه الوفاء بیروت، چاپ پنجم، جلد ۸۲، ص ۲۰۹
- مجموعه مقررات و آیین نامه‌های ستاد عالی اقامه نماز دانشگاه‌ها
- محدث نوری، میرزاحسین، (۱۴۰۸ ق)، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، چاپ بیروت، دار احیاء التراث العربی، الثالثة، جلد سوم، ص ۲۵
- محمدی، رضا، (۱۳۹۹)، « بررسی نگرش به شرکت در نماز جماعت»، فصلنامه نماز و حدیث، چاپ ۹، صص ۳۰-۲۱
- محمدی ری شهری، محمد، (۱۳۸۷)، منتخب میزان الحکمه، سازمان چاپ و نشر دارالحدیث، چاپ سوم، جلد اول، ص ۱۲۳

- موسوی، سید رضا، (۱۳۹۹)، «مطالعه رابطه بین انجام فریضه نماز و سلامت عمومی در بین دانشجویان شهر کرمان»، فصلنامه روانشناسی و دین، شماره ۱، ص ۵۵-۶۷

- نهج البلاغه

- یعقوبی، حمید؛ حسن آبادی، حمیدرضا؛ پیروی، حمید؛ پورشریفی، حمید؛ اکبری زردخانه، سعید؛ حمیدپور، حسن؛ صبحی قراملکی، ناصر؛ هادوی، اصغر؛ کاویان، زهرا؛ حشمتی، محمدرضا و رضوی، مرضیه، (۱۳۹۲)، «بررسی وضعیت گرایش به نمازخواندن در بین دانشجویان برحسب متغیرهای جمعیت شناسی»، انتشارات نشر، شماره ۳، جلد سوم، صص ۱۸۷-۲۱۶

- Rew, L., & Wong, Y.J. (۲۰۰۶). «A systematic review of associations among religiosity/spirituality and adolescent health attitudes and behaviors». Journal of adolescent health, ۳۸(۴), pp ۴۳۳-۴۴۴

فصلنامه مدیریت فرهنگ و مطهر